

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ammatillinen järjestö tai edunvalvoja

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esityksessä on kannatettavia tavoitteita liittyen varhaisen tuen vahvistamiseen, palvelujen saavutettavuuteen sekä raskaiden palvelujen tarpeen vähentämiseen. Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä pyrkimystä vahvistaa perustason tukea ja selkeyttää palvelurakenteita.

Esitys sisältää kuitenkin merkittäviä riskejä sosiaalityön asiantuntijuuden, asiakkaiden oikeusturvan sekä lapsen edun toteutumisen näkökulmasta. Sosiaalityöntekijän roolia kavennetaan useissa kohdin tavalla, joka voi johtaa arviointi- ja muutostyön heikentymiseen sekä tilanteiden tunnistamisen viivästymiseen.

E erityisen huolestuttavaa on sosiaalityön erityisasiantuntijuuden kaventuminen, moniammatillisten rakenteiden heikentyminen, asiakasmitoituksen väljentyminen, kirjaamisvelvoitteiden keventäminen sekä sosiaalityön painopisteen siirtyminen koordinoivaan ja konsultatiiviseen rooliin.

Sosiaalityöntekijäin liitto katsoo, ettei sosiaalihuollon vaikuttavuutta voida vahvistaa heikentämällä rakenteita, jotka mahdollistavat huolellisen arviointi- ja muutostyön.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esitys voi joiltakin osin lisätä palvelujärjestelmän joustavuutta ja madaltaa palveluihin pääsyä. Samalla on kuitenkin merkittävä riski, että vaativaa sosiaalityötä tarvitsevien asiakkaiden tunnistaminen vaikeutuu.

Esitys perustuu osin oletukseen, että tehtävien keventäminen ja työnjaon muuttaminen vapauttavat sosiaalityöntekijöiden resursseja vaativaan työhön. Käytännössä riskinä on kuitenkin työn pirstaloituminen, kokonaisvastuun hämärtyminen, arviointityön laadun heikkeneminen sekä tilanteiden siirtyminen raskaampiin palveluihin myöhemmässä vaiheessa.

Asiakkaiden tilanteet eivät yksinkertaistu palvelurakenteita keventämällä.

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää lisäksi tärkeänä tarkastella sosiaalityöntekijöiden työnkuvia kriittisesti myös hyvinvointialueilla. Sosiaalityöntekijöiden työaika kuormittavat monin paikoin erilaiset pääosin sihteerityöhön rinnastuvat tehtävät, joiden vähentäminen vapauttaisi aikaa asiakastyöhön ilman lakisääteisten tehtävien keventämistä.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden aseman tunnistamista ja palvelujen turvaamista. Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi, miten erityisen tuen tarpeen arviointi toteutuu käytännössä tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijän roolia rajataan aiempaa kapeammaksi.

Erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tilanteet ovat usein monimutkaisia ja edellyttävät laaja-alaista arviointiosaamista, pitkäjänteistä muutostyötä, oikea-aikaista puuttumista sekä riittävää aikaa ja resursseja perehtyä asiakkaan tilanteeseen.

Liitto pitää tärkeänä, ettei erityisen tuen kriteerejä määritellä liian tiukoiksi. Riskinä on, että kynnys omatyöntekijän ja palvelujen saamiselle nousee liian korkeaksi, jolloin asiakkaat eivät saa tarvitsemaansa tukea riittävän ajoissa.

Liitto pitää tärkeänä, että erityisen tuen tarpeen arviointi säilyy sosiaalityöntekijän vastuulla.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistaminen on kannatettava tavoite. Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, että sosiaalihuollon rakenteellinen työ sekä ehkäisevä työ tunnustetaan osaksi hyvinvoinnin edistämistä.

Liitto kuitenkin korostaa, ettei hyvinvoinnin edistämistä tule toteuttaa sosiaalityön erityisasiantuntijuuden kustannuksella. Ehkäisevän työn vahvistaminen ei poista tarvetta vaativalle arviointi- ja muutostyölle.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitys sisältää epäselvyyttä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työnjaosta. Liitto pitää riskinä kehitystä, jossa sosiaalityöntekijän tehtävä kaventuu konsultatiiviseksi tai hallinnolliseksi rooliksi.

Sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan tehtävänkuvia tulee kuvata nykyistä tarkemmin. Nyt ehdotus jää liian tulkinnanvaraiseksi eikä tuo riittävästi esiin ammattiryhmien osaamisen, vastuiden ja tehtävien eroja.

Sosiaalityön erityisosaamiseen kuuluu lapsen edun arviointi, vaativa muutostyö, oikea-aikaisen puuttumisen tunnistaminen, perusoikeuksiin puuttuvan viranomaisvallan käyttö sekä asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen arviointi.

Näitä tehtäviä ei voida korvata pelkällä palveluohjauksella tai kevyemmällä työnjaolla.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Varhaisen tuen vahvistaminen lapsiperheille on kannatettava tavoite. Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, että palveluja on saatavilla oikea-aikaisesti ennen tilanteiden kriisiytymistä.

Samalla liitto korostaa, ettei varhaisen tuen vahvistaminen saa johtaa siihen, että vaativa sosiaalityö heikkenee, erityisen tuen tarpeet tunnustetaan liian myöhään ja sosiaalityöntekijän asiantuntijuus tulee mukaan vasta kriisitilanteissa.

Liitto pitää tärkeänä moniammatillisten palvelurakenteiden, kuten perheneuvolatyön, säilyttämistä sosiaalihuoltolaissa.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Toimintakyvyn ja osallisuuden tukeminen on tärkeä tavoite. Sosiaalityöntekijäin liitto pitää kuitenkin tärkeänä, että palveluissa säilyy mahdollisuus riittävään sosiaalityön tukeen erityisesti kompleksisissa ja moniongelmaisissa tilanteissa.

Riskinä on, että palvelujen painopiste siirtyy liiaksi kevyisiin ja lyhytkestoisin tukimuotoihin myös niissä tilanteissa, joissa asiakkaat tarvitsisivat pitkäjänteistä sosiaalityötä.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää huolestuttavana sosiaalihuollon kehityssuuntaa, jossa palvelurakenteiden joustavoittaminen tapahtuu sosiaalityön erityisasiantuntijuuden kustannuksella.

Sosiaalityön vaikuttavuus perustuu kokonaisvaltaiseen arviointiin, pitkäjänteiseen muutostyöhön, asiakkaan tilanteeseen perehtymiseen sekä mahdollisuuteen käyttää ammatillista harkintaa.

Näiden edellytysten heikentyminen voi pitkällä aikavälillä lisätä raskaiden palvelujen tarvetta.

**9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4)
Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?**

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Palveluihin pääsyn selkeyttäminen on kannatettavaa. Sosiaalityöntekijäin liitto pitää kuitenkin tärkeänä, ettei alkuvaiheen arviointia kevennetä tavalla, joka heikentää asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaista arviointia.

Liitto näkee riskinä, että asiakkaan tuen tarpeen arviointi typistyy yksittäiseen tapaamiseen tai nopeaan arvioon ilman riittävää mahdollisuutta perehtyä asiakkaan kokonaistilanteeseen.

Erytisen tärkeää on varmistaa, että myös asiakkaat, jotka eivät itse tunne oikeuksiaan tai kykene kuvaamaan tuen tarpeitaan, saavat tilanteestaan riittävän laajan ja huolellisen arvioinnin.

Riittävän kattava palvelutarpeen arviointi tukee myös sitä, että asiakas saa oikean tuen oikea-aikaisesti. Tämä ehkäisee ongelmien vaikeutumista ja voi pitkällä aikavälillä tuoda myös taloudellisia säästöjä.

Liitto katsoo, että palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisesta tulee säilyttää riittävä sääntely myös jatkossa.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä asiakkaan omatyöntekijämallia ja suunnitelmallista työskentelyä. Asiakassuunnitelma ei saa jäädä hallinnolliseksi asiakirjaksi, vaan sen tulee perustua riittävän laajaan arviointiin asiakkaan tilanteesta sekä mahdollistaa tavoitteellinen ja pitkäjänteinen muutostyö.

Erytisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden kohdalla omatyöntekijällä tulee olla riittävä osaaminen, mahdollisuus muodostaa kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta sekä riittävästi aikaa vaativaan arviointi- ja muutostyöhön.

Liitto pitää tärkeänä, että asiakassuunnitelma säilyy sosiaalityön keskeisenä työvälineenä, joka kokoaa yhteen asiakkaan tuen tarpeet, tavoitteet, vastuut ja palvelukokonaisuuden.

Riskinä on, että vastuu asiakkaan tilanteesta hajautuu ilman selkeää kokonaisvastuuta ja suunnitelmallinen työskentely heikkenee. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa asiakkaan tuen tarpeet tunnistetaan liian myöhään tai palvelut pirstaloituvat ilman selkeää kokonaisuutta.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijäin liitto katsoo, että asiakasmitoituksen merkitys liittyy ennen kaikkea asiakkaiden oikeusturvaan sekä mahdollisuuteen toteuttaa huolellista arviointi- ja muutostyötä.

Asiakkaan tuen tarpeet eivät muutu, vaikka asiakkuuden nimi tai hallinnollinen rakenne muuttuu. Vaativaa sosiaalityötä tarvitsevien lasten tilanteet edellyttävät edelleen aikaa perehtyä asiakkaan tilanteeseen, mahdollisuutta tavata asiakasta riittävästi, mahdollisuutta arvioida tilanteen muutoksia pitkäjänteisesti sekä mahdollisuutta muodostaa asiakkaan tilanteesta kattava kokonaiskuva.

Liitto katsoo, että ehdotettu 47 asiakkaan asiakasmäärä on liian suuri vaativaa arviointi- ja muutostyötä tekeväille sosiaalityöntekijälle.

Asiakasmäärien kasvattaminen voi johtaa työn muuttumiseen reaktiiviseksi, heikentää oikea-aikaisen puuttumisen mahdollisuuksia, viivästyttää tuen ja avun saantia sekä vaarantaa asiakasturvallisuutta.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, että sosiaalityöntekijän mahdollisuus käyttää ammatillista harkintaa turvataan myös jatkossa. Asiakastyön laadun arvioinnissa ei tule painottaa yksinomaan palveluihin pääsyä tai käsittelyaikoja.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, että sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät määritellään selkeästi. Samalla liitto katsoo, että esitys sisältää riskin sosiaalityön erityisasiantuntijuuden kaventumisesta.

Sosiaalityöntekijän tehtävät liittyvät usein julkisen vallan käyttöön, perusoikeuksiin puuttumiseen, vaativaan arviointityöhön, lapsen edun arviointiin sekä pitkäjänteiseen muutostyöhön.

Näiden tehtävien siirtäminen tai hajauttaminen voi heikentää asiakkaiden oikeusturvaa.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, että sosiaalihuollon johtamisvastuu ja virkavastuu säilyvät selkeinä.

Samalla liitto korostaa, että sosiaalihuollon johtaminen edellyttää riittävää sosiaalityön asiantuntemusta sekä ymmärrystä sosiaalityön oikeudellisesta ja eettisestä erityisluonteesta.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kirjaamisen tarkoitus ei ole pelkästään hallinnollinen. Kirjaaminen liittyy asiakkaan oikeusturvaan, päätöksenteon läpinäkyvyyteen, viranomaisvastuuseen,

työn jatkuvuuteen sekä asiakkaan mahdollisuuteen arvioida oman asiansa käsittelyä.

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää riskinä kirjaamisvelvoitteiden keventämistä tavalla, joka heikentää asiakkaan oikeusturvaa tai vaikeuttaa työn arvioitavuutta.

Esitys on lisäksi ristiriitainen tilanteessa, jossa samanaikaisesti korostetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuutta ja palvelujen vahvistamista. Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää käytännössä riittäviä henkilöstöresursseja, vaikka esityksessä arvioidaan syntyvän henkilöstösäästöjä.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, etteivät asiakasmaksut muodostu esteeksi palveluihin hakeutumiselle tai palvelujen vastaanottamiselle.

Eryteisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kohdalla maksujen vaikutuksia tulee arvioida huolellisesti.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Sosiaalityöntekijäin liitto pitää tärkeänä, että uudistuksen vaikutuksia arvioidaan kokonaisuutena suhteessa asiakkaiden oikeusturvaan, sosiaalityön vaikuttavuuteen, henkilöstön osaamiseen, moniammatillisiin rakenteisiin sekä palvelujen pitkäaikaisiin kustannusvaikutuksiin.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijäin liitto katsoo, että esityksessä painottuvat lyhyen aikavälin säästövaikutukset. Pitkän aikavälin vaikutuksia raskaiden palvelujen tarpeeseen,

lastensuojelun kuormitukseen, erikoissairaanhoidon käyttöön tai asiakkaiden tilanteiden pitkittymiseen ja vaikeutumiseen ei ole arvioitu riittävästi.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Sosiaalityöntekijäin liitto katsoo, että esityksen yhteisvaikutuksia sosiaalityöhön, asiakkaiden oikeusturvaan sekä moniammatillisiin palvelurakenteisiin ei ole arvioitu riittävästi.

Esitys sisältää useita samansuuntaisia muutoksia: asiakasmitoituksen väljennys, kirjaamisen keventäminen, työnjaon muuttaminen sekä moniammatillisten rakenteiden heikentyminen.

Näiden yhteisvaikutuksena riskinä on arviointi- ja muutostyön heikentyminen, oikea-aikaisen puuttumisen vaikeutuminen, sosiaalityön erityisasiantuntijuuden kaventuminen sekä asiakkaiden tilanteiden siirtyminen raskaampiin palveluihin myöhemmässä vaiheessa.

Huttunen Kaisa
Sosiaalityöntekijäin liitto ry